

Tax Independent Advisors

Hafta Sonu Okuması - Bülten

No : 2020-49
Tarih : 26 Nisan 2020
Konu : Covid-19'a Sosyolojik Bakış

Merhabalar, iyi hafta sonları dileriz.

Malum, COVID-19 salgınının önlenmesi ve etkilerinin azaltılması amacıyla yapılan her türlü düzenlemeyi sizlerle paylaşıyoruz.

Hafta sonları ise sokağa çıkma yasağını da göz önünde bulundurarak “*hafta sonu okuması*” serisi adı altında konusunun uzmanlarına sorduğumuz çalışmaları size iletmek istiyoruz.

Bugün çok merak edilen bir konuyu ele alacağız. *Covid-19'a Sosyolojik Bakış*.

Şimdi sözü Sosyolog Ceren Zeytinoğlu'na bırakalım. Keyifli okumalar, sağlıklı günler dileriz.

- 1- *Sosyoloji üretimini nasıl yapar yani dışarı çıkamama durumu sosyologları nasıl etkiliyor? Bununla başlayalım mı?*

Sosyoloji, bilinenin aksine sadece toplumu ve içindeki toplulukları inceleyen bir bilim dalı değil, aynı zamanda sağlıklı toplumsal ilişkiler ve "toplumsallık" yaratmak için çalışan insanlar topluluğudur. Sosyologlar içinde bulundukları insan gruplarının çıkmazlarını teşhis edip, bunu tarihsel perspektiften geçirip, gerçek hayata uygulanabilecek iletişim çözümleri üretmekle mükelleflerdir. Bu nedenle biz sosyologlar işimiz gereği *dışarı çıkıp*, farklı insan gruplarına karışıp, çeşitli söylemlere ve görüşlere kulak aşinalığı geliştiririz. Saha çalışmalarından edindiğimiz gözlemler bizler için her türlü araştırma ve sonucun temelidir. Kuram aşinalığı, teorik bilgi ve genel anlamda "okuma" bizim yalnızca araç-gereç kutumuzdur. Asıl ham maddemiz dışarıda, sokaklarda, insanların kendilerini ifade etmek için bir araya geldikleri alan ve 'an'lardadır.

- 2- *Bu süreçte neler değişti hayatımızda, iş rutinlerinde, firmalarda, neler oluyor? Siz nasıl görüyorsunuz? Verimlilik mesela daha mı arttı ya da azaldı?*

Covid-19'un küresel salgın ilan edildiği 11 Mart 2020 gününden itibaren Türkiye de aldığı önemleri sıkılaştırmaya başladı. Beyaz yaka ve ofis çalışanlarının büyük bir kısmı 9 Mart haftası itibariyle evlerine çekilip günlük iletişimlerinin hepsini çevrimiçi gerçekleştirmeye başladılar. Toplantılar Zoom'a, fikir alışverişleri Facetime'a, ofis içi "bi kahve içelim"ler Whatsapp'a kaydı. Beyaz yaka çalışanlar her gün ortalama 1 saatlerini vasıta içinde geçirirken, bu zaman uyku süresine eklendi. İlk başta "işler daha hızlı biter" diye düşünülürken, artık zaman kontrolü yapmanın çoğu beyaz yaka için zor olduğunu söyleyebiliriz. Yaptığım görüşmelerde ortaya çıkanlar beyaz yakanın ev işi, kişisel zaman, iş zamanı ve dinlenme alanlarını ayırmakta zorlandığı; ya çok çalışarak kendini bitirdiği ya da toplumdan kopmuşluk ve yalnızlık hissiyatıyla motivasyonun düştüğü oldu. Bu iki durumu engellemek için şirketlerin insan kaynakları birimleri çalışanlara "*Evde Verim Nasıl Yakalanır?*" temelli içerik desteği sağlıyor. Burada öne çıkan üç nokta işe şöyle: (1) Çalışma köşeniz ayrı olsun, orada yemek yemeyin. (2) Zaman kontrolü ve ayarlaması yapın. (3) Ofisteymiş gibi yemek arası ve paydos yapın.

Tax Independent Advisors

- 3- *Biz vergi danışmanlığı yapıyoruz biliyorsunuz ve görülen o ki kamu maliyesi maalesef çok hazırlıksız yakalandı, Almanya ve ABD gibi trilyon dolarlık ekonomik paketler açıklanamadı ülkemizde. Bu açıdan, neler yapılabilir, alınan önlemlere bakınca?*

Türkiye Raporu'nun verilerine göre halen toplumun %20-30 arası evine ekmek götürebilmek için dışarı çıkıyor. Yani az önce anlattığım uzaktan çalışabilen, verimliliğini konuştuğumuz insan kitlesi ne yazık ki Türkiye'de çoğunluğu oluşturmuyor. Mavi yaka, temizlik işçileri, kasiyerler, kargo çalışanları ve her türlü fiziksel çabayla para kazanan bireyler maske ve eldiven takarak para kazanmaya devam etmeye çalışıyorlar. Bu kitle için "üst düzey önlemler" in Nisan başı itibariyle alınmaya başladığını gözlemleyebiliriz. Mart ayında halen maske takmayan kasiyerler ve çöp işçileri varken şu anda dışarıda maske takmamak kanun ihlali olarak geçiyor. Tabii, burada konuşulması gereken ilk mesele, bu toplumsal kesimin neden dışarıda olduğu. Bunun yanıtı aslında son derece basit. 2018 yazından itibaren ekonomik darboğazda olan Türkiye'nin şu anda toplumunu "kaslarını" çalıştırmayıp kamu kaynaklarından geçindirecek bir parası yok. "Biz Bize Yeteriz Türkiye" kampanyasının temelinde de Corona ile savaştan ziyade, Corona sonucunda kısa sürede etkilerini market alışverişlerimizde ve vergi ödemelerimizde hissetmeye başlayacağımız ekonomik krizden korunma çabası yatıyor. Mavi yaka, hafta sonları ve milli bayramlarda gelen sokağa çıkma yasaklarıyla korunmaya çalışılıyor. Bu kesimin dışarıda çalışmaya devam etmesi birçok açıdan Türkiye için doğru karar olsa da alınan önlemlere "rastgele test yapma"nın da eklenmesi gerekiyor. Türkiye sağlık kurumları açısından zengin bir ülke. Hastanelerin yanı sıra onbinlerce irili ufaklı sağlık ocakları bulunuyor. Bu sağlık ocaklarının işleyişi değiştirilerek test alanlarına çevrilebilir ve böylece dışarıdakiler arasında yayılma hızı bir ölçüde "verileştirilebilir".

- 4- *Sizce herkes çalışanlar gibi mi etkilendi, yani çalışmayanlar, ev kadınları veya iş dünyasının doğrudan içinde olmayanlar, onlar nasıl etkilendi?*

Tabi ki, herkes aynı şeyi yaşamıyor. Farklı bir Corona deneyimi yaşayan üçüncü toplumsal kesim ise - içindeki potansiyeli ortaya çıkarma ve zaman yaratmakta zorlanan- yeni mezun, ev kadını ve iş dünyasının dışında olan bireyler. Corona sürecinin en fazla bu insan grubuna yaradığını söylemek mümkün. Sabah kahvaltısından sonra oturdukları online ivy league dersleri, denedikleri yeni ekmek tarifleri, spor videolar, TikTok maceraları, puzzle çabaları ve 'challenge' kafaları ile sosyal medya üzerinden de ev içi lüks yaşamlarını paylaşmaya devam ediyorlar. Sosyal medya demişken, yapılan son araştırmalara göre sosyal medya bazlı depresyon oranlarında büyük düşüş olduğu söyleniyor. Bunun nedeni olarak da herkes evde olduğu için sosyal karşılaştırma bazlı eksik hissetmelerde ciddi bir düşüş olması gösteriliyor.

- 5- *Bunu biraz daha açar mısınız, insanlar bu süreci nasıl atlatıyor, daha mı küçük şeylerle mutlu olmayı öğrendik mesela?*

Siz mutluluk demişken, örneğin 2000 yılından beri "Mutluluğun Bilimi" üzerine çok kapsamlı çalışmalar yapıldı. Bu araştırmaların hepsi neredeyse aynı şeyi gösterdi: para, evlilik, güzel eşyalar ve mutluluk arasında direkt bir ilişki yok; hatta neredeyse bu üç öğeye sahip insanlar arasında mutluluk oranları daha düşük. Bir diğer sonuç ise; çevresindekilerden "daha iyi bir yaşantısı" olduğunu düşünen bireylerin "daha kötü yaşadığını düşünenlere" göre ciddi oranda daha mutlu olduğu. Yani mutlu hissetme ve sosyal karşılaştırma arasında çok kuvvetli bir ilişki var. Bütün dünyanın aynı anda geçtiği Corona süresinde ise, sosyal karşılaştırma bazlı mutlu hissetmeler genelde şu minvalde yaşanıyor: "Yakınlarım iyiler, ben sağlıklıyım, hasta değilim, sanırım dünyadaki şanslı gruptanım". Daha önce hayatın güldüğü kesime ait

Tax Independent Advisors

hissetmeyen insanların sağıklarının öneminin farkına varmış ve şükretmeyi hatırlamış oldukları gözlemleniyor.

6- *Hastalar ve hasta yakınları nasıl hissediyor peki, onlarla nasıl iletişim kurulmalı?*

Aslında en fazla konuşmamız gereken kesim ise hastalar ve hasta yakınları. Bir kere bu insan grubunun genel olarak bir bilinmezlikten kaynaklanan korku hissiyatıyla hareket ettikleri söylenebilir. Hangi teste güveneceklerini, hastalarının hangi hastanede daha iyi bakım göreceğini ve kendi ruhsal durumlarını düşünürken bu insanların "günlerinin kaybolduğu" söylenebilir. Hastalar arasında da üç gruptan bahsedebiliriz. Hastanedekiler, evde ayakta geçirenler ve evde ağır geçirenler. Her grubun duygu durumu farklı ve aslında nihai hedef hastaneye gitmemek, hastanedeyse de yoğun bakıma çıkmamak. Bu nedenle tedavinin çok katmanlı bir süreç olduğunu söylemek mümkün. Bütün bu hikâyede en zor olan kısım ise diğer hastaların aksine Covid-19 hastalarının bütün süreci tek başlarına geçirmeleri. Hastaneye yattıktan sonra yakınlarını görememeleri, evdekilerin de kendilerini bir odaya izole ederek iyileşmeye çalışmaları. Burada önemli olan, hasta olmayanların hasta olanlara doğru iletişim modelleriyle destek vermeleri. Her gün 'Nasılsın? Daha iyi misin?' gibi sonuç odaklı sorulardansa 'Bu yeni ilaç sana nasıl hissettirdi? Bugün en çok şükrettiğin şey ne oldu?' gibi süreç bazlı sorularla yaklaşmak doğru olacaktır.

7- *Bu ne zaman biter, toplumsal etkileri daha ne kadar sürer, sonuçta nasıl bir topluma dönüşeceğiz, bir sosyolog olarak nasıl görüyorsunuz?*

Covid-19 salgını, ne yazık ki, 4 ay içerisinde paketlenip geçmişe kaldırılacak bir dönem olmayacak. Bill Gates'in geçen hafta *The Financial Times*'a verdiği 20 dakikalık mülakatta söylediği gibi aşının bulunup bütün dünya nüfusuna ulaştırılması en iyi ihtimalle 18 ayı bulacak. Dolayısıyla 2020 sonuna kadar Covid-19 belasının yok olacağını söylemek pek mümkün değil. Evet, karantina kuralları hafifletilip yurt içi ulaşım bir nebze açılabilir ve sevdiklerimizi yazın 1.8 metre uzaktan da olsa görebiliriz belki. Fakat bu süreçte de hastalık tehdidi hala sürecek ve tedbirler var olmaya devam edecek. Yakın gelecekte her zaman yanımızda taşıdığımız "Sağlık Kartları"nın oluşacağını, uçağa binmenin nasıl bir şey olduğunu unutacağımızı, dışarıdan temin edilen yemek, içecek ve eğlence ürünleri/deneyimlerinde düşüş olacağı ve çoğu insanın bu süreçten daha "meziyetli ve becerikli" bireyler olarak çıkacağını söylemek mümkün. Bu süreçte önemli olan fiziksel halimiz kadar zihinsel halimize de önem göstermek, daha doğrusu farkında olarak yaklaşmak.

8- *Biliyorsunuz, bizim yazılarımızı daha çok şirket yönetim kurulları, mali işler, finans, insan kaynakları bölümleri ve ekonomiyi takip edenler okuyor, onlara ne söylemek istersiniz?*

Corona, sadece bir sağlık krizi değil. Aynı zamanda bir ekonomik ve sosyal kriz. Bu krizde bir kısım insan hastalarını düşünürken, çok daha büyük bir kısım geçimlerini düşünüyor. Kendini ekonomik olarak daha rahatta hisseden insanların kişisel bütçelerinden toplumsal yardımlaşmaya pay ayırmaları büyük önem arz ediyor. Aylık gelirin belirli bir kısmını kiraya, market alışverişine ve eğlenceye nasıl ayırıyorsak toplumsal yardımlaşmaya da aynı şekilde bir bütçe ayırmamız gerekiyor. Herkesin çevresinde takip ettiği ve güvendiği dernek ya da vakıflar vardır. Lütfen eğer kendinizi "çevrenizdeki insanlara göre daha şanslı" hissettiğiniz bir noktadaysanız bu derneklerle iletişim kurun ve ne yapabileceğinizi araştırın. Artık biliyoruz ki en küçük damla bile çok büyük fark yaratabiliyor.

Tax Independent Advisors

9- Son olarak, insanı diğer canlılardan ayıran temel bir faktör, sosyal varlıklar olmamız. Bu açıdan neler söylemek istersiniz?

Sosyologlar, toplumun ve dolayısıyla medeniyetin nerede başladığına dair fikir birliğine varabilmiş değil. Klasik sosyoloji kuramından gelenler, medeniyetin tarımın gelişmesi sonucu daha fazla besinin dağıtılmasıyla başladığını söylerler. Fakat Göbeklitepe kazılarının ibadet ihtiyacının yerleşik hayata geçilmeden önce başladığını kanıtlaması üzerine, bir grup sosyolog medeniyetin toplumun beraber inanma ritüelleriyle başladığını söylemekteler. Bütün bunların ötesinde, Margaret Mead'in çok güzel bir açıklaması var: Mead toplumsal medeniyetin ayağı kırılan insanla başladığını söyler. Der ki, "Hayvanlar aleminde ayağınız kırılırsa ölürsünüz. Tehlikeden kaçamazsınız ve su içmek için nehre gittiğinizde avlanırsınız. Fakat insanlar aleminde ayağınız kırılır ve yakınınızdaki bir insan iyileşme süresince sizinle olmaya gönüllü olursa, sağlığınıza kavuşabilirsiniz. Yanınızdaki insan hem sizin güvenliğinizi sağlar hem de iyileşmeniz için yardımda bulunur. Yardıma ihtiyacı olan bir insana zor zamanlarda yardım etmek, medeniyetin başladığı yerdir."

Covid-19 bize medeniyetimizin nelere kadir ve nerelerde kırılgan olduğunu gösteriyor. Hepimize düşen kendi durumumuza dışarıdan bakıp elimizden ne geliyorsa yapmak ve yanımızdakine elimizi uzatamıyorsak bile düşüncelerimizi ulaştırarak yardım etmek.

Bize zaman ayırdığınız için çok teşekkürler, Ceren Zeytinoğlu*

*Ceren Zeytinoğlu, amacı olumlu sosyal etki yaratmak olan bir sosyologdur. Eylül 2018'de Konuşu'yu kurmuştur ve halen yöneticiliğini yapmaktadır.

Daha fazla bilgi için [instagram/konusuistanbul](https://www.instagram.com/konusuistanbul)

Sokağa çıkamasak da hep beraber, birlikteyiz, bizi okuduğunuz için teşekkür ediyoruz.

Saygılarımızla,

Şaban Küçük

Tax Independent Advisors | Legal & Tax

Mecidiyeköy Mahallesi Şehit Ahmet Sok. Ada Residence No: 6-10/51, Kat: 3

34381 Şişli İstanbul Tel: +90 212 211 11 10

Ankara: Kent İş Merkezi, Mustafa Kemal Mahallesi, 2152 Cadde, No:2 Kat:9 Daire No:18

Çankaya/Ankara, 06510 Tel: +90 312 446 92 05

www.ia.com.tr